

horrelakoak gertatzen diren lehenengo aldia, eta beldur naiz ez dela azkena ere izango. Zoazte zuek ere Pedro txoren bila.□

GU BAINO ERRUKARRIAGOAK

Uda honetako beste albiste pozgarri bat, *Hegats* aldizkariaren alea izan da, osorik poesiari emana eta eskainia. Hango eta hemengo poesiari. Zehatzago esanda, hiru atal ditu: lehena, iaz I. Poesia Egunean parte hartu zuten poeten erakusgarri bat, bertako olerkari —hitz hau barkatzen badidate— gehientsuenen erakusketa zabala osatzen duena. Eta gero, berriz, bi antologia, geografiaz aski hurbil izan arren ia batere ezagutzen ez ditugun bi kulturatakoak. Bata, okzitanierazko poesiarena, Itxaro Bordaren itzulpenaz, eta bestea Asturiasko bablezko poesiarena, Gerardo Markuletaren aukeraketa eta itzulpenarekin. Bai Okzitania bai Asturiaskoak, jatorrizko hizkuntzan eta euskaraz datozkigu, irakurketa mamitsuagoa egin dezagun. Ale bitxi eta perla ederrak ez dira falta batean zein bestean, baina niri beste sentimendu bat nagusitu zait, literatur lilerazkoaz gain, poemok irakurtzean: azken hatsetan dauden kultura biren agerpen hilzorikook ez ote diren gure atarmentuaren iragarpen. Ez ahal da hala izanen!□

IKUSKIZUNAK

BEGOÑA DEL TESO

VENEZIA, IKUSKIZUN HANDIA, BEGIRADA ZORROTZA

Veneziako 51. Mostra D'Arte Cinematografica eskandalu-bide bilakatu zen irailaren hamar lehendabiziko egunetan. Estatu Batuek bultzatu nahi zuen ikuskizun erraldoiari salduta zegoela bota zioten aurpegira garbizaleek. Biharko Mukizuganberroen indarkeriaz beteriko zeluloide pusketak errazegi

ontzat ematea batere gisakoa ez zela zioten ozenki, joandako garaian neurri eta tamainetan ainguraturik dauden horiek.

Orain arte existitu ere existitzen ez zen Europa berri/zahar horretatik etorritako irudizko malko traketsak, gaizkitxo osaturik, trakets editaturik ez zituzten onetsi harroputz zinemaz dena omen, bide dakiten sasi-jakintsuek. Ez zieten aukera bakar bat ere eskaini. Egia Mazedoniatik iritsi zitzaigun «Before the rain» akatsez betea zela baina zerion minak, zerion irudizko grinak pantaila estaltzen zuen.

Denek eskaintzen zioten erakusketa veneziarrari Mostrak eskaintzen zuenaren kontrakoa eta inor ez zen kanal misteriotsuetako hiriak oferendatzen zituen hainbat eta hainbat erresuma zeluloidezkotan sartzen ausartu. Eta Venezian nor zirtzilagorik begiak eduki bai baina ikusi nahi ez duena baino?

Bila, ikerketan, peskizetan jardun zuenak, ordea, dozenaka altxor aurkitu zuen gehiegi nekatu barik.

Mundu honetako edozein izkinetan bizi denak, edonongo ekoiztetxerako lan egiten duenak Venezian ikus dezatela nahi du. Eta edadetua izan arren, amoranteak liluratzen dituen hiriak ederki ezagutzen du bere xarmaren ahalmena. Shakespearek amestutako merkatarien trebezia du Zinema-erakustaldi honek. Otelo bezain jeloskorra da baina Desdemonaren leuntasuna darabil maltzur.

Beste Zinemaldi guztiek desiratu izan duten dena lapurtu izan die Mostrak. Donostiakoak, kasu, Hector Oliveraren «Una sombra ya pronto serás» zuen begiko sariketarako. Zergatik? Ba, Olivera Argentinako aztia delako eta gidoian idazle fina den Oswaldo Soriano zegoelako. Veneziak, tamalez, desio bera izan zuen eta azerikeriaz lapurtu.

«Peligro inminente» Harrison Fordek antzesturiko azken ikuskizun handia zen. Donostiak zuen erreserbatu. Aspalditik gordeta, izan ere. Azken momentuan, Indiana Jonesi pasa zion gonbitea andre veneziarrak eta jakina, Harrison haruntz joan zitzaigun pelikula besapean zeramalarik. Egia zuzendari jauna, Philipp Noyce, hots, Donostiratu zela baina jada berandu xamar izan zen.

Bigas Lunak zilarra irabazi zuen 1992an Lidoko hondartzan «Jamón jamón» lanarekin. Donostiatik, berriz, esku hutsik bueltatu zen 1993an «Huevos de oro» aurkeztu eta gero. Horregegatik, errefus egin zion Kontxari eta «La Teta y la luna» opatu zion Adriatikoko hiriburuari. Erdipurdikoa du bukaera baina hain da disdiragarria aurretik dagoena... pena gurean agertu ez izatea.

Ez pentsa, arren, mozorroturik dabilen andere irudizko honi dena ondo ateratzen zaionik. Bi aldiz amore eman behar izan du aurten. Oliver Stoneren fantasia krudela den «Natural Born Killers» berea zela uste zuen gaixoak. Eta halaxe zen, baina derrepentean, boteprontoan, Montrealeko zine-festa handiak estraineko aldiz eskaini zuen gauerdi berezi eta bitxi baten barruan.

Beste kontu bitxia «Once were Warriors»i dagokiona izan zen. Zeelanda Berrian sortzen ari den zinema eder eta suak hartua denaren ispilu garrantz hori denek mirestu zuten Kosta Urdineko merkatuan. Lehian, norgehiagoka ibili ziren denak. Montrealek bereganatu zuen eta sariz jantzi, apaindu, hornitu zuen esker onez. Veneziak erakutsi zuen baina ordurako berandu zen. Donostiak Zabaltegi sailean ibili zuen baina beranduegi, inkluso.

51. Mostra eder eta dotorea zinemaldien arteko gerra zikinaren azkenaurreko guda-zelaia izan da baina halere, begiak irekita zituenak irudiek osaturiko altxorrek ekarri ditu patrikan eta bihotzean. Gianni Amelioren «Lamerica»k begirada zorrotz, nekatu eta mindua botatzen zion hurbileko herrialde txiroekin harroputz jokatzeko ari den Italia andrakilari, Ameriketara joan zeneko tristura eta probezia ahazturik omen dituen *señorita* horri. Salaketa bera, beharbada ironia handiagoz uzten zuen agerian «Il Toro»k .

Jiri Menzel maisu txekiarrak, aldiz, desagerturik den Sobietar Batasunarekin kontuak zuritu zituen «The Life of Private Chonkin» izeneko lan zahar baina indartsuaz.

Izan bazen ikustekorik Mostran. Datorren zinemaren berri izan genuen. Veneziakoa ez da Amerikako zine askearen eska-

paratea, Berlin ala Cannes diren moduan. Veneziak Hollywood-eko erraldoiak laztantzen ditu salamari baina izan baziren James Gray bezalako hasi berri etorkizun handikoak. Bere «Little Odessak» bazuen Dostoievskiren ukitu gazia eta, aldi berean, Tarantinoren indar pikaroa. Lana ez zen biribila baina datorren mendean, seguruenik, James gailurrean aurkituko dugu.

Izan bazen ahaztekorik ere Mostran. Emakumeak ez ziren baterefin ibili, esaterako eta Latinamerikatik zetozen hainbat zine pusketak betiko ildo jada zimelduari heltzen zioten triste.

51. Mostra D'Arte Cinematografica. Orain arte izana ez zuen Europa zahar/berriaren ispilu atsekabetua. Oraindik maisu, jaun eta jabe den zinema Hollywoodekoaren zserbitzari leiala.

Datorren mendeko maisuen guda-zelaia. Amets eta lokamutserako lur, ur eta hondartza. Horixe Mostra, horixe Venezia. □

DONOSTIAKOA, ZIRKUITUAREN AZKENAURREKOA

Badaude zinemaldietako esparruan soil-soilik bizi daitezkeen filmeak, handik kanpo seko hilko liratekeenak. Zine-festek, zine-azokek, zine-erakusketek eman diezaieketen bultzada barik ito, desagertu, deuseztatu egingo ziren arras. Ang Leeren «El banquete de bodas» ez litzateke deus izango Berlina joan ez balitz. Han, denon harridurako, Urrezko Hartza lortu zuen. Hollywood enteratu egin zen. Primeran jabetu, ederki konturatu eta han hasi zen Oskarretako atariraino eramango zuen bide leun eta atsegina.

Kontu bera Canneseko Urrezko Kamara eskuratu zuen «El olor de la papaya verde»rekin. Hiriburuetakoa aretoetara ez litzateke sekula iritsiko Kosta Urdinak eman zion musuagatik ez balitz.

Baina saririk gabe inkluso, Zinemaldiek bizitza luzatzen diete hainbat eta hainbat zeluloidezko lanei. Interesgarria, kuriozoso oso filme baten garapenaren lekuko izatea. Har dezagun kasu, «Red firecracker, green firecracker» txinatarra. Ber-

lingo merkatuan antzeman zuten Donostiako berriemaileek. Cannesekoan beste askorekin ibili zen amodiozko jokoetan. Azkenik, Sail Nagusi donostiarrean hartu zuen parte ohore osoz.

Aipa dezagun beste izenburu miragarriarik. «The Adventures of Priscilla, Queen of the Desert»ek Australiako jaialdietan erregin plantak egin zituen. Gero, Cannesek gonbidatu zuen. Hain zen pinpirin, xanfarin, goiz oilasko ezen denak liluratu baitzituen. Ekin zioten munduko zinezale/erosle/tratalari guztiek Priscilla eskuratzeari. Eta horrela hasi zen Priscilla bere bizitzako urterik gozoena bizitzen. Edimburgora joan zen. Donostiara etorri gauerdia eder batean. Sitgesen maitakeriaz jardun genuen berarekin...

Zinemaldiak. Dozenaka filmeen salbatzaileak. Donostiakoak Britainia Haundiko «Shallow Grave» beldurgarri horri eman zion bultzada. Eta «Natural Born Killers»ek Montrealean hasi eta Venezian jarraitu izan zuen lasterketa odoltsua luzatu zuen pittin batez areto komertzialetara jauzia egin aurretik.

Donostiako zinema-festa azkenurrekoetakoa da zinemaldien plangintzan. Vancouver da hurrengoa. Eta gero Chicago. Segidan Valladoliden. Varsovian ere bada. Valencian eta Birminghamen. Badakizue zer? Filmeak ez daude sobran. Festivalak bai, ordea. Horrexegatik faltan aurkitzen ditugu izenburu berriak ohizko festa jada edadetuetan. □

TELE MERKEALDIETAKOAK; EZ DEN ETA EZ DAGOEN ANTZERKIA

Bukatu den uda horretan festaz festa ibili gara eta kalerik kale egin dugu estropezu teatrero makina batekin. Lan nimitan zeuden sartuta. Edozein herritako edonongo izkinetan ahalik eta azkarren, ahalik eta errazen, ahalik eta merkeen eraiki, eskaini eta desegin daitezkeen lan xume, arin, bizkorretan murgilduta. Sos batzuen bila, txalo batzuen grinaz.

Jaietan aurkitu ez genituenak oporretara ziren joanak. Azken finean, lanik ez zegoen Euskal Herrian beraz... goazen penak zokoratzera zenbait teatro-feritan.

Oporretara joateko animorik edota dirurik ez zuten horiek Euskal Telebistak egingo dituen anitz telesail/folletoi/kulebroitan esku hartzeko hamaikatxo ahaleginetan galdu zuten esperantza.

Ez zirudien ona gure antzerkiaren sasoiak uda partean. Udazkenean, berriz, ba omen dator Eusko Jaurlaritzak sortu nahi zuen herriz herriko zirkuitu berria. Neguan, atzera, Azpeitiko Topaketak izango ditugu helburu. Bizpahiru talde lagunduko ditu diruz eta baliabidez, ekoizle bilakatuko zaigu Urolako hiria. Bitartean, eutsi kaleari, heldu telebistak eskainitako aktore izateko hainbat aukera txikiri.

Telebista gutxitan piztu dugu udan. Jazzarekin ari ginen dantzan Donostian, Getxon, Baionan eta Gasteizen. Handia ez da izan galera. Telesail ia guztiak errepikatu dituzte lotsa barik, joan zitzaigun maite genuen ezkontzagina, Isabel Gemio eta zorretan dabiltzan kate pribatuek kale gorrian utzi zituzten izarrik handienak ere.

Badator, bagaude udazkenean. Ongi etorri, urtaro malenkoniatsua. Zure eraginaz litekeena da antzokiak bete ahal izatea eta telebistan zeozer aurkitzea. Guk, behintzat, ez dugu amorerik emango. Ez zinean. Ez telean. Ez antzerkian ere. □

SOZIOLINGUISTIKA

KIKE AMONARRIZ

TXEMA LARREA

Soziolinguistika-gaietan eta batipat euskararen historia sozialaz interesaturik dagoen edonork irakurri beharreko liburu bat aipatu nahi nuke: José María Larrea ren «Euskaldungoa erroizturik», hain zuzen ere.

Puzzle baten antzera egituratua, euskaldungoaren erroizpena ikuspuntu desberdinetatik aztertzen du Larreak.